

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Чайковський Андрій Вадимович

УДК 339.92(477:4-67)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**“Торговельно-економічні відносини України з країнами-членами ЄС:
оцінка сучасного стану та вектор розвитку”**

за ОПП “”Міжнародні економічні відносини”
спец. 292 “Міжнародні економічні відносини” галузі
знань 29 “Міжнародні відносини”

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають
посилання на відповідне джерело

_____ А.В. Чайковський

Керівник роботи
Зінчук Т.О.
д-р екон. наук, професор

АНОТАЦІЯ

Чайковський А.В. «Торговельно-економічні відносини України з країнами-членами ЄС: оцінка сучасного стану та вектор розвитку». Кваліфікаційна робота освітнього рівня – бакалавр, на правах рукопису. Спеціальність – 292 Міжнародні економічні відносини (ОПП «Міжнародні економічні відносини»). – Житомир, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено сучасний стан торговельно-економічної співпраці між Україною та країнами ЄС. Здійснено аналіз динаміки зовнішньої торгівлі, виявлено основні тенденції та проблеми двосторонніх відносин. Розглянуто наслідки ПВЗВТ та перспективи подальшої інтеграції. Надано пропозиції щодо вдосконалення зовнішньоекономічної політики України в європейському напрямі.

Ключові слова: *інтеграція, торгівля, експорт, імпорт, ринок, торговельно економічні відносини.*

SUMMARY

Chaikovskiy A.V. Educational and Professional Program: “International Economic Relations”, Field of Study: 29 “International Relations”, Specialty:292 “International Economic Relations”, Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The qualification thesis explores the current state of trade and economic relations between Ukraine and the EU. It analyzes the dynamics of foreign trade, key trends, and challenges in bilateral cooperation. The paper evaluates the effects of the DCFTA and the prospects for further integration. Strategic recommendations for improving Ukraine’s foreign economic policy towards the EU are provided.

Keywords: *integration, trade, export, import, market, trade and economic relations.*

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	7
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС	7
2.1. Структура та динаміка зовнішньої торгівлі	18
2.2. Оцінка наслідків торговельно-економічної співпраці для України та ЄС	22
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС	25
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
ДОДАТКИ.....	39

Вступ

Актуальність теми. На сучасному етапі інтеграційних трансформацій торговельно-економічна взаємодія України з країнами ЄС є основним чинником розвитку національної економіки. Після підписання Угоди про асоціацію та початку функціонування ЗВТ з ЄС відбулося суттєве переформатування зовнішньоекономічної політики України. Водночас, зростаючі ризики, пов'язані з безпековими та інфляційними викликами, актуалізують необхідність переоцінки результативності цієї співпраці. Аналіз стану та напрямів розвитку торговельно-економічних відносин з ЄС є основним як для формування ефективної державної політики, так і для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на європейському ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економічної інтеграції України до ЄС розглядається в працях таких вітчизняних науковців, як І. Манцуров, О. Плотнікова, А. Гриценко, Л. Мельник, які досліджували економічні вигоди та ризики участі України в ЗВТ з ЄС. Серед зарубіжних авторів варто відзначити роботи Дж. Пеллегріно (J. Pellegrino), Г. Хорстманна (G. Horstmann), а також аналітичні звіти Єврокомісії, які присвячені оцінці ефективності Угоди про асоціацію. У науковій літературі порушуються питання лібералізації торгівлі, структурних змін у товарообігу та гармонізації стандартів, однак потребують подальшого дослідження питання стратегічного прогнозування майбутніх векторів торговельної співпраці в умовах геополітичної нестабільності.

Мета кваліфікаційної роботи. Проаналізувати стан торговельно-економічних відносин України з ЄС та розробити напрями розвитку з урахуванням оцінки сучасного стану, динаміки взаємної торгівлі, структурних зрушень і перспектив інтеграційного зближення.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- обґрунтувати теоретичні засади торговельно-економічної співпраці в умовах євроінтеграції;
- проаналізувати сучасний стан і динаміку зовнішньої торгівлі України з країнами-членами ЄС;
- виявити основні проблеми, ризики та обмеження у розвитку двосторонніх відносин;
- визначити перспективні напрями розширення торговельного співробітництва з ЄС;
- рекомендувати стратегічні підходи до вдосконалення зовнішньоекономічної політики України в європейському напрямі.

Об'єкт дослідження — процес розвитку торговельно-економічних відносини України з країнами ЄС.

Предмет дослідження — механізми, тенденції та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС у сучасних умовах.

Методи досліджень. Під час виконання роботи використовувалися такі наукові підходи: метод системного аналізу — для встановлення структури та логіки розвитку взаємин; метод порівняльного аналізу — для зіставлення змін у торгівельній діяльності за різні роки та між різними країнами ЄС; економіко-статистичний метод — для обробки статистичних даних зовнішньої торгівлі; таблично-графічний метод — для наочності представлення структурних трансформацій; метод прогнозування — для оцінювання потенційних варіантів подальшої інтеграції. У дослідженні використано нормативно-правові акти України та ЄС, зокрема Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Указ Президента України «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України», Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», документи Європейської Комісії, Європейського парламенту, Ради ЄС, Європейського суду справедливості та інші міжнародні угоди і аналітичні звіти.

Використано статистичні матеріали Державної служби статистики України, Державної митної служби України, аналітичні матеріали Кабінету Міністрів України, Центру економічної стратегії, Українського інституту майбутнього, Інституту світової політики, а також Євростату (Eurostat) та Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). До джерел інформації належать також офіційні документи таких міжнародних організацій, як Світовий банк (World Bank), Міжнародний валютний фонд (IMF), а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема В.І. Литвиненка, М.В. Руди, Л.О. Гриньової, О.А. Біленка, Н.В. Гнасевиц, М.М. Шевченка, С. Черніка, Т.Л. Зубко, Я.М. Костюченка, Н.В. Волкової, а також Max Weber, Joseph Nye, Andrew Moravcsik, Ernst Haas, Karen E. Smith. Окрему увагу приділено навчальним матеріалам і дослідженням у межах програм TEMPUS і Erasmus+.

Публікації. За результатами досліджень автором опубліковано 2 наукові праці.

1. Міжнародні економічні відносини в епоху становлення смарт-суспільства 5.0: збірник матеріалів X науково-практичної студентської конференції (м. Житомир, 21 листопада 2024 року). Житомир: Вид-во «Поліський національний університет», 2024. 168 с.
2. Політика згуртування ЄС: реальність, виклики, перспективи: зб. наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир. 09 травн. 2025 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2025. 200 с.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з трьох розділів, де другий розділ містить два підрозділи вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків. Матеріалі кваліфікаційної роботи розміщено на 54 стор. тексту комп'ютерного набору.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Міжнародна співпраця між Україною та ЄС є складним процесом, що базується на глибоких теоретичних засадах та історичних передумовах. Розуміння цих основ є основним для оцінки нинішнього рівня та можливих напрямів еволюції торговельно-економічного співробітництва між сторонами.

У науковій літературі виділяють кілька основних теоретичних парадигм, які пояснюють природу міжнародних відносин [9]:

Лібералізм – цей підхід підкреслює суттєвість міжнародних інституцій, економічної взаємозалежності та спільних цінностей у сприянні співпраці між державами. Лібералізм вважає, що через взаємодію та інтеграцію країни можуть досягати спільного добробуту та стабільності.

Реалізм – зосереджується на ролі державних інтересів, сили та безпеки у формуванні міжнародних відносин. Реалісти вважають, що держави діють у власних інтересах, прагнучи максимізувати свою владу та безпеку.

Конструктивізм – наголошує на значенні ідентичності, норм та ідей у визначенні поведінки держав на міжнародній арені. Цей підхід стверджує, що міжнародні відносини формуються не лише матеріальними факторами, але й соціальними конструкціями, які впливають на сприйняття та дії держав.

Порівняльна характеристика теоретичних підходів до міжнародної співпраці

Таблиця 1.1

Підхід	Основні положення	Вплив на співпрацю України та ЄС
Лібералізм	Взаємозалежність, інституції, спільні цінності	Сприяє інтеграції через спільні цінності та інституції

Продовження таблиці 1.1

Реалізм	Державні інтереси, сила, безпека	Підкреслює прагнення до безпеки та суверенітету
Конструктивізм	Ідентичність, норми, соціальні конструкції	Враховує вплив ідентичності та норм на співпрацю

Джерело: на основі [5].

У контексті співпраці між Україною та ЄС, ліберальний підхід є найбільш релевантним. Партнерство ґрунтується на спільних демократичних принципах, прагненні до економічної інтеграції та розвитку інституційної взаємодії. Лібералізм підкреслює суттєвість міжнародних інституцій, таких як ЄС, у сприянні миру та стабільності через економічну взаємозалежність та спільні цінності.

Історія взаємодії між Україною та ЄС має міцні та глибокі витоки. Після проголошення незалежності у 1991 р., Україна почала активно шукати шляхи інтеграції до європейських структур. Підписання Угоди про партнерство та співробітництво у 1994 р. стало першим кроком на цьому шляху [6].

Наступні історичні події, зокрема Помаранчева революція 2004 р. та Революція Гідності 2013–2014 рр., яскраво засвідчили прагнення українського суспільства до європейських цінностей і стандартів. У 2014 р. було укладено Угоду про асоціацію у взаєминах України та ЄС, що передбачають формування розширеної зони вільної торгівлі з поглибленою економічною інтеграцією.

Ці історичні події відображають прагнення України до інтеграції з ЄС та створюють основу для подальшого розвитку торговельно-економічних відносин. Розуміння теоретичних засад та історичних передумов є основним для вивчення актуального стану та прогнозування розвитку торговельно-економічних взаємодій між Україною і ЄС.

Ліберальний підхід, з його акцентом на інституційній співпраці та спільних цінностях, є найбільш релевантним для пояснення природи цих

відносин. Історичний контекст підкреслює прагнення України до європейської інтеграції та створює основу для подальшого поглиблення співпраці. Ці теоретичні підходи надають різні перспективи для аналізу міжнародної співпраці та допомагають глибше зрозуміти динаміку відносин між Україною та ЄС.

Формування відносин між Україною та ЄС має багатогранний і поступовий характер, що розвивався на тлі трансформаційних процесів як у внутрішньополітичному, так і в геополітичному середовищі. Початком офіційного діалогу між сторонами стало визнання ЄС незалежності України 1991 р., що стало передумовою для налагодження дипломатичних каналів співпраці. У 1992 р. між Україною та Європейською економічною спільнотою були встановлені офіційні дипломатичні відносини, що дало старт широкомасштабному політичному діалогу.

Першим формалізованим етапом у розбудові партнерства стало підписання Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) у 1994 р., яка набрала чинності в 1998 р.. Цей документ став базовим інструментом регулювання взаємовідносин між сторонами, встановлюючи засади політичного діалогу, економічної кооперації, наближення законодавства України до норм ЄС, а також сприяння торгівлі та інвестиціям. Саме на основі УПС було започатковано перші програми технічної допомоги ЄС, серед яких — TACIS (рис 1.1).

Надалі співпраця розвивалась у межах Європейської політики сусідства, в межах якої у 2005 р. був затверджений План дій Україна – ЄС. Цей документ визначив конкретні пріоритети співпраці у політичній, економічній та інституційній сферах. Головними напрямками стали демократизація, реформування судової системи, боротьба з корупцією, підвищення ефективності державного управління та приведення українського законодавства у відповідність до вимог ЄС. Одночасно посилювалася участь України у програмах транскордонного

співробітництва, а також у освітніх і наукових ініціативах, таких як TEMPUS та Erasmus+ [27].

Визначальним моментом в історії відносин став 2014 рік, коли Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС. Цей документ, що набув чинності в повному обсязі 1 вересня 2017 р., має стратегічне значення, оскільки передбачає створення ПВЗВТ інституційну інтеграцію, а також наближення України до спільного ринку ЄС [14]. ПВЗВТ відкрила можливості для лібералізації торгівлі, усунення технічних бар'єрів, взаємного доступу до ринків товарів і послуг, а також сприяла зростанню частки країн ЄС у зовнішньоторговельному обороті України [28].

Уся еволюція взаємин демонструє поступовий перехід від формального партнерства до стратегічної інтеграції, яка супроводжується всеохоплюючим реформуванням політичних та економічних інститутів України відповідно до європейських стандартів [19].

Рис. 1.1 Етапи формування співпраці між Україною та ЄС

Джерело: на основі [7].

Таблиця 1.2

Основні етапи та зміст інтеграційних процесів між Україною та ЄС

Рік	Подія	Зміст та наслідки
1991	Визнання незалежності України	Початок дипломатичних відносин
1994	Підписання УПС	Визначення правової основи для співпраці
2005	План дій Україна – ЄС	Деталізація реформ у основних сферах
2014	Угода про асоціацію та ПВЗВТ	Інституційна та торгова інтеграція
2017	Повна імплементація Угоди	Вільна торгівля, регуляторне наближення
2022	Надання статусу країни-кандидата до ЄС	Визнання прогресу реформ, початок оцінки на відповідність критеріям ЄС

Джерело: на основі [8].

Таким чином, історичні передумови співпраці між Україною та ЄС відображають не лише поступовість інтеграційних процесів, але й глибоку трансформацію зовнішньополітичної парадигми України. Кожен етап у розвитку цих відносин супроводжувався суттєвими політичними, економічними та інституційними зрушеннями, що наближали Україну до європейської спільноти на принципах взаємної вигоди, довіри та спільних цінностей.

Політичні та правові засади співпраці між Україною та ЄС формувалися протягом тривалого часу, відображаючи еволюцію зовнішньополітичного курсу України та її прагнення до європейської інтеграції [21]. Ці засади закріплені в національному законодавстві, стратегічних документах та міжнародних угодах, що визначають напрямки та механізми взаємодії з ЄС.

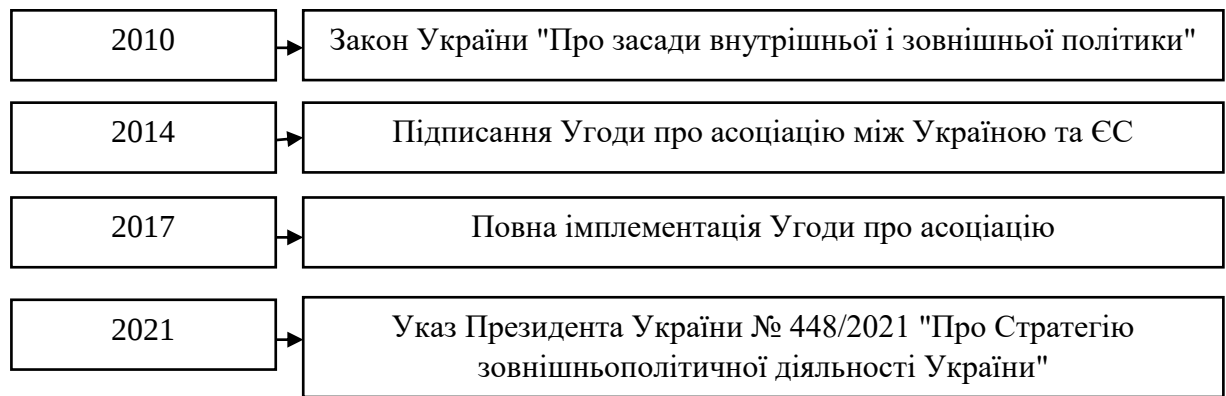

Рис. 1.2 Основні політичні та правові документи, що визначають співпрацю України з ЄС

Джерело: на основі [1 - 3].

Одним із ключових нормативно-правових документів, що визначає зовнішньополітичний курс України, є Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. № 2411-VI. У статті 11 цього закону зазначено, що Україна, як європейська держава, проводить відкриту зовнішню політику та прагне до рівноправного і взаємовигідного співробітництва з іншими державами, зокрема з ЄС, задля забезпечення безпеки, суверенітету та територіальної цілісності. Одним із принципів політики є сприяння інтеграції в європейський простір з перспективою членства в ЄС (рис. 1.2).

Указ Президента України № 448/2021 від 11 вересня 2021 р. «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» визначає пріоритетність відносин з ЄС. Наголошується на активній участі України в міжнародних ініціативах із підтримки миру, зокрема через співпрацю в межах «Східного партнерства». З боку ЄС, політика сусідства та ініціатива «Східне партнерство» створюють умови для посилення взаємин із країнами Східної Європи, включаючи Україну, з акцентом на підтримку реформ, економічного зростання і стабільності. Значним етапом стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р., яка повністю набула чинності у 2017 р. Вона передбачає політичну асоціацію, економічну інтеграцію та

створення ПВЗВТ, а також зобов'язує Україну адаптувати законодавство до норм ЄС у сфері торгівлі, енергетики, екології, транспорту тощо [29].

Таким чином, правові засади співпраці України з ЄС ґрунтуються на стратегічному курсі на європейську інтеграцію, закріпленому в законодавстві та міжнародних угодах, що забезпечують подальше поглиблення взаємодії у політичній, економічній та правовій сферах.

Табл. 1.3

**Основні політичні та правові акти, що регламентують співпрацю
України з ЄС**

Документ	Рік	Основні положення
Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики"	2010	Визначає інтеграцію до ЄС як пріоритет зовнішньої політики України
Угода про асоціацію між Україною та ЄС	2014	Передбачає політичну асоціацію та економічну інтеграцію, створення ПВЗВТ
Указ Президента України № 448/2021	2021	Визначає стратегічні пріоритети зовнішньої політики, включаючи співпрацю з ЄС

Джерело: на основі [1 - 3].

Політичні та правові акти відображають стійку політичну рішучість України щодо поглиблення співпраці з ЄС, закріплену у національному законодавстві та стратегічних документах. Вони забезпечують правову базу для реалізації курсу євроінтеграції, сприяючи адаптації українського законодавства до норм і стандартів ЄС та інтеграції у європейський простір (табл. 1.3).

Економічне партнерство між Україною та ЄС відіграє провідну роль у зміцненні двосторонніх відносин, ґрунтуючись на спільному інтересі сторін у розвитку торговельних зв'язків, залученні інвестицій та забезпеченні

енергетичної безпеки. Саме ці напрямки створюють міцну основу для поступової інтеграції України в ЄСП.

ЄС є основним торговельним партнером України. У 2023 р. частка торгівлі з країнами ЄС становила 56,0% від загального обсягу зовнішньоторговельного обороту країни, а у січні 2024 р. — 52,6%. За результатами 2023 р. обсяг товарообігу між Україною та ЄС досяг 55,9 млрд дол. США, що перевищує показник попереднього р. на 1,9% [26]. Обсяг експорту українських товарів до Євросоюзу склав 23,4 млрд дол. США, зокрема:

- зернові культури – 19,6% експорту;
- жири та олії – 12,7%;
- чорні метали – 9,2%;
- насіння і плоди олійних рослин – 8,3%;
- руди, шлаки – 7,1%;
- електричні машини – 6,4%;
- деревина і вироби з деревини – 5,3%;
- залишки і відходи харчової промисловості – 3,4% [26].

У 2024 р. обсяг двосторонньої торгівлі сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС досяг майже 17 млрд дол. США, встановивши рекорд за весь час дії Угоди про асоціацію. Найвагомішими партнерами України у цьому напрямі виступили такі країни ЄС, як Іспанія, Польща, Нідерланди, Німеччина, Італія, Румунія, Франція та Бельгія. Крім того, держави ЄС відіграють провідну роль у сфері прямих іноземних інвестицій в українську економіку, активно сприяючи оновленню виробничих потужностей та створенню нових робочих місць. Попри відсутність точних статистичних показників за останній рік, спостерігається позитивна динаміка зростання інвестиційної присутності з боку країн ЄС, особливо в агропромисловому комплексі та енергетичній галузі.

Україна є суттєвим транзитером енергоресурсів до Європи, що зумовлює спільні інтереси в забезпеченні енергетичної безпеки. Співпраця в цій сфері включає модернізацію енергетичної інфраструктури, розвиток відновлюваних джерел енергії та інтеграцію енергетичних ринків. Хоча конкретні дані щодо обсягів транзиту енергоресурсів не надані, стратегічне значення України в енергетичній безпеці ЄС залишається незмінним.

Табл. 1.4

Основні показники торгівлі між Україною та ЄС

Показник	2023 р.	2024 р.
Загальний товарообіг	\$55,9 млрд	\$67,3 млрд
Експорт до ЄС	\$23,4 млрд	\$24,5 млрд
Імпорт з ЄС	\$32,5 млрд	\$42,8 млрд
Торгівля агропродукцією	\$13 млрд	\$17 млрд

Джерело: на основі [11, 12, 51].

Економічні взаємини між Україною та ЄС продовжують стійко зростати, що відображає взаємну зацікавленість у поглибленні торговельних зв'язків, залученні інвестицій та забезпеченні енергетичної стабільності. Ці чинники формують надійний фундамент для подальшої інтеграції України у ЄСП.

Поглиблення відносин між Україною та ЄС неможливе без урахування соціокультурних та безпекових передумов, які разом з економічними й політичними факторами формують цілісну систему стратегічної взаємодії. Ці передумови базуються на спільності цінностей, історичних зв'язках, прагненні до інтеграції у гуманітарній сфері та актуальних викликах безпеки, що стоять перед обома сторонами.

Соціокультурна складова відносин ґрунтується на ідеї культурної близькості та спільної цивілізаційної орієнтації. Україна та держави-члени ЄС поділяють базові європейські цінності: демократію, верховенство права, повагу до прав людини, соціальну справедливість та свободу особистості. Саме ці цінності стали ідеологічною основою Революції Гідності 2013–2014 рр., яка остаточно закріпила європейський вибір українського суспільства.

Програми міжнародної академічної мобільності, зокрема Erasmus+, Horizon Europe та Creative Europe, відіграють суттєву роль у посиленні соціокультурної взаємодії між Україною та ЄС. Завдяки цим ініціативам тисячі українських студентів, науковців і викладачів отримали змогу здобувати освіту та здійснювати наукові дослідження у провідних європейських закладах вищої освіти. Такий обмін досвідом сприяє формуванню нової генерації українських фахівців, орієнтованих на європейські цінності та здатних ефективно впроваджувати практики європейської інтеграції в українське суспільство.

Окрім освіти, активізувалася й культурна співпраця. Українські митці дедалі частіше беруть участь у спільних європейських виставках, фестивалях, театральних постановках і музичних проєктах. Участь України в програмі «Креативна Європа» відкрила нові горизонти для підтримки культурного сектору та сприяє зміцненню міжкультурного діалогу.

Окремим напрямом співробітництва між Україною та ЄС є сфера безпеки та оборони. Після початку повномасштабної агресії з боку Російської Федерації у 2022 р. цей момент взаємодії набув особливої актуальності. У відповідь на нові виклики ЄС ухвалив низку стратегічних рішень, які передбачають надання Україні військової підтримки через механізми Європейського фонду миру, організацію спільних навчань, а також координацію зусиль щодо захисту й відновлення основної критичної інфраструктури.

Указ Президента України №448/2021 передбачає участь України в операціях з управління кризами ЄС, що є кроком до поступового наближення до європейської політики безпеки та оборони. Крім того, у межах діалогу зі структурами ЄС Україна бере участь у розробці спільних стратегій протидії гібридним та кіберзагрозам, а також інформаційним атакам, які дедалі частіше використовуються як інструменти впливу в сучасному геополітичному просторі.

Табл. 1.5

Основні напрями безпекової взаємодії між Україною та ЄС

Напрямок	Зміст співпраці
Військова допомога	Постачання зброї, амуніції, гуманітарної підтримки
Антикризові операції	Участь в місіях EUAM Ukraine, CSDP
Кібербезпека	Спільні навчання, обмін досвідом та технологіями
Протидія дезінформації	Співпраця з East StratCom Task Force
Захист критичної інфраструктури	Розробка спільних стандартів і стратегій

Джерело: на основі [17].

Отже, соціокультурні передумови співпраці — це не лише спільність цінностей, а й активна міжлюдська, академічна та культурна взаємодія, що закладає основи для тривалих міждержавних зв'язків. Безпековий вимір, у свою чергу, формує стратегічне партнерство, засноване на спільних викликах та інтересах у сфері захисту суверенітету, територіальної цілісності та стабільності регіону.

Узагальнюючи, можна дійти висновку, що сукупність соціокультурних та безпекових факторів не лише посилює наявні напрями співпраці, а й відкриває нові перспективи для повноцінної інтеграції України в європейський простір. Такий комплексний підхід до співпраці свідчить про глибоку взаємозалежність сторін і створює надійне підґрунтя для подальшого розвитку європейського вектору зовнішньої політики України.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС

2.1. Структура та динаміка зовнішньої торгівлі

Відносини між Україною та ЄС у сфері зовнішньої торгівлі демонструють стійку тенденцію до поглиблення, що відбивається не лише у зростанні загальних обсягів експорту та імпорту, а й у помітних змінах у структурі товарообігу, які свідчать про поступову адаптацію української економіки до європейських ринкових вимог і стандартів [41]. У 2024 р. загальний зовнішньоторговельний оборот України з країнами ЄС зріс на 13%, досягнувши позначки у 112,3 млрд дол. США, що є яскравим індикатором відновлення та поживавлення торговельних зв'язків після періоду значних економічних труднощів, пов'язаних з збройною агресією Російської Федерації та низкою глобальних викликів, таких як постпандемічні наслідки, проблеми в ланцюгах поставок та зростання цін на енергоносії. Суттєво відзначити, що фізичні обсяги торгівлі з ЄС за цей період зросли ще інтенсивніше — на 26%, що суттєво перевищує середньосвітові темпи зростання і демонструє не лише числовий, а й якісний прогрес у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, зокрема активізацію виробництва, покращення логістики та посилення партнерських зв'язків з європейськими контрагентами [41].

Структурний розподіл зовнішньої торгівлі України за перший квартал 2024 р. підтверджує стратегічну роль ЄС як головного торговельного партнера, адже частка ЄС у загальному експорті сягнула 56%, а в імпорті — 51%. Це свідчить про високу залежність української економіки від європейських ринків, а також про зростаючу взаємозалежність у товарообігу. Експорт до країн ЄС у першому кварталі склав понад 5,65 млрд дол. США, і при цьому структурно він характеризується домінуванням продукції

рослинного походження, яка становить близько 23,5% загального експорту. Це включає зернові культури, олійні насіння, фрукти і овочі, які користуються високим попитом на європейському ринку. Наступною за значенням категорією є машини, обладнання та електротехнічне устаткування — 16,7%, що відображає поступове модернізаційне зрушення в промисловому секторі України та зростаючий експорт технологічної продукції. Значну частку займають також деревина і вироби з неї (13,3%), а також вироби з каменю, гіпсу та цементу (10,3%), які експортуються переважно для будівельної індустрії ЄС. Текстильні матеріали і вироби становлять приблизно 7,9%, що свідчить про збереження традиційних галузей виробництва [41].

Табл. 2.1.1

Структура експорту України до ЄС

Категорія товарів	Частка в експорті, %	Приблизний обсяг, млрд дол. США
Продукція рослинного походження	23,5	1,33
Машини, обладнання та електротехніка	16,7	0,94
Деревина та вироби з неї	13,3	0,75
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	10,3	0,60
Текстильні матеріали і вироби	7,9	0,45
Інші категорії	28,3	1,58
Всього експорту	100	5,65

Джерело: на основі [41].

Щодо імпорту з ЄС, то його обсяг у січні-березні 2024 р. склав понад 8,08 млрд дол. США. У структурі імпортованих товарів домінують мінеральні продукти, зокрема паливо і нафтові продукти, які займають 17,2% загального імпорту, що відображає енергетичну залежність України і потребу у стабільних поставках енергоресурсів. Продукція хімічної та пов'язаних галузей промисловості становить 16%, що включає добрива, фармацевтику та інші хімічні сполуки. Машини, обладнання та електротехнічне устаткування займають 12,5%, що свідчить про необхідність оновлення промислової бази

та технологічне переоснащення виробництв в Україні. Аналіз торговельних партнерів за країнами показує, що найбільшими є Польща з часткою 20,3% від вартості імпорту з ЄС, Німеччина — 15,7%, Греція — 7,1% та Чехія — 6,5%. Це свідчить про високу регіональну концентрацію та особливості логістичних маршрутів, а також про розвиток тісних двосторонніх зв'язків з окремими країнами-членами ЄС [41].

Варто також звернути увагу на те, що у січні-квітні 2024 р. загальний дефіцит зовнішньої торгівлі товарами України досяг 8,5 млрд дол. США, причому майже 80% цього дефіциту припадало на торгівлю з ЄС (3,6 млрд дол.) та Китаєм (3,1 млрд дол.). Така ситуація зумовлює необхідність комплексних заходів щодо збалансування торговельних потоків, зокрема шляхом розширення експортного портфелю, підвищення конкурентоспроможності українських товарів, а також диверсифікації ринків збуту. Високий торговельний дефіцит підкреслює суттєвість подальшої підтримки державою підприємницької діяльності та створення сприятливих умов для розвитку експорту, зокрема інноваційної продукції та послуг [41].

Табл. 2.1.2

Структура імпорту України з ЄС

Категорія товарів	Частка в імпорті, %	Приблизний обсяг, млрд дол. США
Мінеральні продукти (паливо, нафтові продукти)	17,2	1,39
Продукція хімічної промисловості	16,0	1,29
Машини, обладнання та електротехніка	12,5	1,01
Інші категорії	54,3	4,39
Всього імпорту	100	8,08

Джерело: на основі [41].

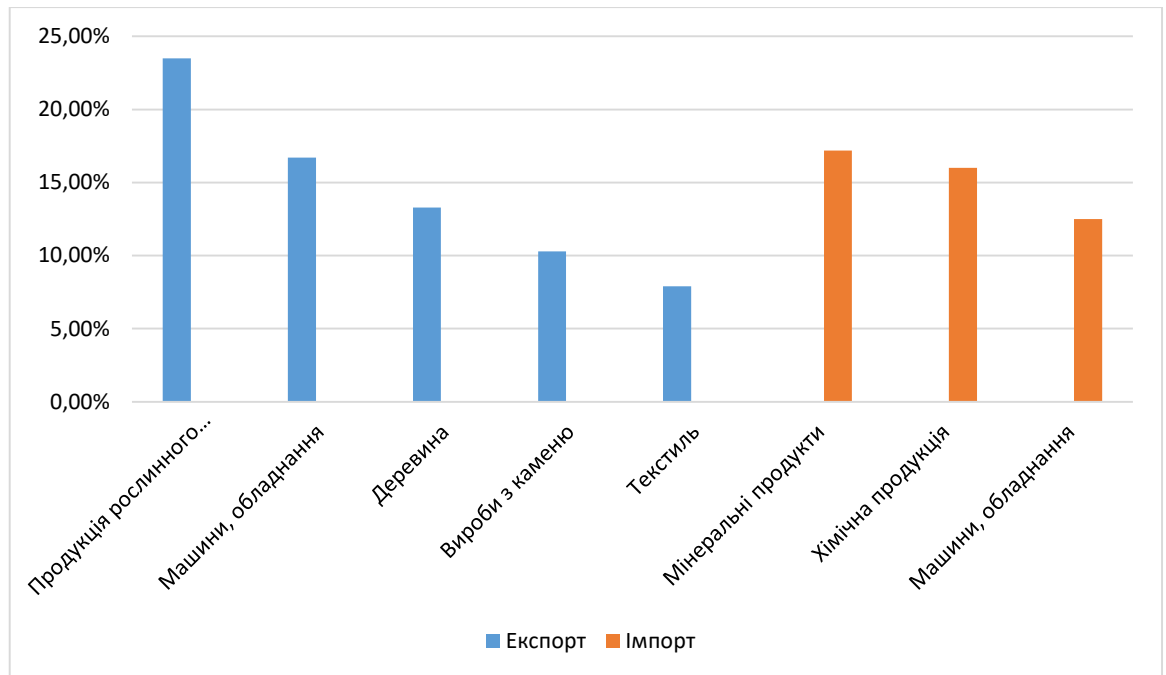

Рис.2.1.1 Частки основних категорій експорту та імпорту України з ЄС

Джерело: на основі [41].

Загалом аналіз структури та динаміки торговельних відносин між Україною та ЄС підтверджує стійке зростання та подальше поглиблення співпраці. Особливо суттєвими є тенденції в експорті аграрної продукції, що залишається провідною категорією товарів, а також у імпорті промислових товарів, які підтримують модернізацію української економіки. Проте збереження значного торговельного дефіциту вимагає від державних органів і бізнесу активізації зусиль, спрямованих на розширення асортименту експортних товарів, підвищення їх якості та конкурентоспроможності на європейських ринках. Водночас слід приділяти увагу поглибленню інтеграції в економічний простір ЄС через адаптацію до норм і стандартів, розвиток інфраструктури та підтримку інновацій, що створить умови для більш стійкого, збалансованого та довготривалого розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС у найближчі роки.

2.2. Оцінка наслідків торговельно-економічної співпраці для України та ЄС

Економічне партнерство між Україною та ЄС має надзвичайне значення для обох учасників, оскільки воно стимулює розвиток економіки, сприяє оновленню виробничих ресурсів та поглиблює інтеграцію у світову економіку. З моменту впровадження ПВЗВТ у 2016 р. обсяги двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС значно збільшилися, майже подвоївшись і сягнувши у 2021 р. показника 52,4 млрд євро. Така динаміка свідчить про істотне наближення економічної системи України до стандартів і вимог єдиного європейського ринку, що є вагомим чинником на шляху євроінтеграції. Після імплементації угоди частка ЄС в українському експорті збільшилася з 39% у 2021 р. до 63% у 2022 р., а в імпорті — з 40% до 49% [49]. Це переконливо підтверджує провідну роль ЄС як основного торговельного партнера України та визначає його як пріоритетний напрям у зовнішньоекономічній політиці держави.

Позитивні ефекти такої співпраці є багатограними. Зокрема, зростання експорту до ЄС суттєво сприяло тому, що Україна стала четвертим найбільшим експортером агропромислової продукції на європейський ринок. Це відкриває великі можливості для аграрного сектору, забезпечуючи стабільні доходи для сільськогосподарських підприємств і стимулюючи розвиток суміжних галузей. Окрім цього, значна увага приділяється залученню інвестицій та сучасних технологій через присутність транснаціональних корпорацій з ЄС. Вони не лише приносять іноземний капітал, але й забезпечують доступ до новітніх технологічних рішень, впровадження передових стандартів виробництва та підвищення якості робочих місць, що у свою чергу підвищує загальний рівень конкурентоспроможності української економіки. Суттєвою складовою покращення бізнес-клімату стало поступове впровадження європейських норм і стандартів, зокрема в таких сферах, як державні закупівлі, захист прав

споживачів та охорона довкілля. Це створює більш прозорі, передбачувані умови ведення бізнесу, підвищує довіру інвесторів і громадян до державних інституцій [49].

Водночас, на шляху до повноцінної інтеграції існують значні виклики. Одним із них є посилена конкуренція з боку європейських компаній, що особливо гостро відчують вітчизняні виробники, які можуть зіткнутися з ризиком витіснення з ринку. Це вимагає від українського бізнесу постійного підвищення якості продукції, удосконалення технологій та зниження виробничих витрат. Адаптація до високих європейських стандартів також є серйозним викликом, оскільки вона потребує значних фінансових інвестицій, які часто є надзвичайно важкими для малих та середніх підприємств, що становлять основу національної економіки. Крім того, розширення ЄС і приєднання до нього нових країн можуть ускладнити торговельні відносини, оскільки це може призвести до денонсації або перегляду існуючих договорів про вільну торгівлю між Україною і державами, що вступають у ЄС, а отже – до тимчасового або тривалого скорочення обсягів товарообігу.

Для ЄС Україна є 15-м за значенням торговельним партнером, на частку якого припадає приблизно 1,2% загального обсягу торгівлі ЄС. Співпраця з Україною має для ЄС кілька суттєвих переваг [50]. По-перше, Україна забезпечує стабільні поставки сировини, зокрема агропромислової продукції, що є визначально суттєвим для підтримки продовольчої безпеки та сталого розвитку європейської економіки. По-друге, інтеграція України в європейський ринок відкриває додаткові можливості для європейських компаній, особливо у таких стратегічних галузях, як енергетика, транспортна інфраструктура та інформаційні технології [50]. Це сприяє розширенню внутрішнього ринку ЄС, підвищенню інвестиційної привабливості регіону і формуванню нових робочих місць. Крім того, посилення економічних зв'язків із Україною підтримує геополітичну стабільність на східних кордонах Євросоюзу, що є одним із пріоритетних напрямків зовнішньої політики ЄС.

Значущість економічного партнерства України та ЄС простежується не лише на макроекономічному рівні, а й у діяльності окремих підприємств. Підтвердженням цього слугують результати практики, пройденої на одному з українських підприємств, де було проаналізовано структуру імпорту за 2022–2024 рр. Згідно з аналізу, основними країнами-партнерами підприємства є такі країни : Польща, Німеччина та Італія. Саме з цих країн здійснювались найбільші обсяги поставок з країн ЄС, що свідчить про орієнтованість компанії на європейський ринок та активне використання переваг ПВЗВТ.

Табл. 2.2.1

Структура імпорту підприємства з країнами ЄС

Країна	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+/-	Пунктів структури
Польща	200	50	220	51,16	250	62,50	+30	+11,34
Німеччина	150	37,50	160	37,21	120	30	-40	-7,21
Італія	50	12,50	50	11,63	30	7,50	-20	-4,13
Всього	400	100	430	100	400	100	-30	х

Джерело: узагальнено автором за даними підприємства, на якому проходила практика.

Загалом економічне партнерство між Україною та ЄС справляє вагомий позитивний вплив на обидві сторони, забезпечуючи динамічне зростання, модернізацію виробничих потужностей та інтеграцію в міжнародні економічні процеси. Однак для повного розкриття потенціалу цієї взаємодії необхідно продовжувати реалізацію системних реформ, які б покращували умови ведення бізнесу, сприяли приведенню законодавства у відповідність до норм ЄС і надавали підтримку національним підприємствам в умовах підвищеної конкуренції та глобальних викликів. Лише завдяки такому всебічному підходу Україна зможе укріпити свої позиції на європейському ринку, підтвердити статус надійного економічного партнера та забезпечити стабільне зростання у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Економічна інтеграція України з ЄС є одним із основних стратегічних напрямів розвитку країни, який передбачає поступове наближення до єдиного європейського ринку через глибоке поглиблення двосторонніх торговельних відносин, узгодження технічних стандартів та інституційне зближення. Цей процес не обмежується лише збільшенням обсягів торгівлі, а має на меті суттєве оновлення і модернізацію економічної структури України, підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках та залучення іноземних інвестицій, що є необхідною умовою для сталого економічного зростання. Відповідно до норм ПВЗВТ, що вступила в силу у 2016 р., двосторонні торговельні відносини між Україною та ЄС суттєво поживалися. Вже у 2021 р. загальний обсяг товарообігу сягнув майже 52,4 млрд євро, що майже вдвічі перевищує відповідні показники 2016 р., свідчаючи про помітне зближення України з ЄП та ефективність зусиль щодо інтеграції.

У 2022 р. відбулися помітні зміни у структурі зовнішньої торгівлі: частка ЄС в експорті України збільшилася з 39% до 63%, а у імпорті – з 40% до 49%, що підкреслює суттєвість ЄС як головного торговельного партнера, а також свідчить про посилення взаємозалежності української економіки від європейського ринку [50]. Інтеграція вимагає глибокої гармонізації технічних стандартів, регуляторних практик і процедур. Суттєвим інструментом у цьому напрямку є Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів, відома як "промисловий безвіз" (АСАА), яка передбачає взаємне визнання сертифікації продукції між Україною та ЄС. Реалізація цієї угоди дозволить українським виробникам експортувати продукцію до Європи без необхідності проходження додаткових оцінок

відповідності, суттєво скоротивши нетарифні бар'єри та сприяючи значному зростанню обсягів експорту.

Надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС створює нові можливості для оновлення промислового сектора з орієнтацією на впровадження передових технологій та інноваційних рішень. Це відкриває шлях до виробництва більш конкурентоспроможної, технологічно розвиненої продукції, глибшої інтеграції українських компаній у європейські виробничо-логістичні ланцюги, активізації діяльності малого і середнього бізнесу, а також реалізації спільних інноваційно-промислових ініціатив у основних секторах економіки. Водночас війна на сході України та блокада портів Чорного моря створили серйозні перешкоди для зовнішньої торгівлі, але водночас наголосили на суттєвості модернізації транспортної інфраструктури, зокрема на західному напрямку. Польсько-український кордон фактично став головним торговельним коридором до ЄС, що підкреслює необхідність розвитку залізничної інфраструктури, створення сучасних логістичних хабів та розширення мережі транспортних маршрутів задля забезпечення стабільної інтеграції України в ЄСП.

Прогнозні оцінки свідчать, що в залежності від розвитку інтеграційних процесів, до 2030 р. обсяг українського експорту до ЄС може зрости до 103 млрд дол. США, а імпорт – до 129 млрд дол. США, що значно перевищить нинішні показники і відкриє можливості для суттєвого розширення торговельних потоків між Україною та ЄС [50]. Водночас, інтеграція матиме позитивний вплив на соціально-економічні показники, зокрема зменшення рівня безробіття, зміцнення людського капіталу, підвищення стандартів життя населення та зростання рівня заробітних плат. Водночас цей процес супроводжується і суттєвими викликами, серед яких – необхідність підвищення конкурентоспроможності економічних суб'єктів, залучення значних обсягів інвестицій для оновлення промислових потужностей та адаптації до суворих європейських стандартів якості та екологічних вимог. Існує ризик втрати конкурентоспроможності окремих галузей економіки,

зокрема агропромислового комплексу, машинобудування та хімічної промисловості, через жорстку конкуренцію з боку європейських виробників, що потребує ретельного аналізу, вчасного реагування та підтримки з боку держави.

Отже, економічна інтеграція України з ЄС є складним багатовимірним процесом, що охоплює не лише торговельну сферу, а й технічне, інфраструктурне та інституційне зближення. Успішне проведення інтеграції вимагає узгоджених і скоординованих зусиль державних органів, бізнесу та громадянського суспільства, спрямованих на всебічну модернізацію економіки, підвищення її конкурентоспроможності, а також забезпечення сталого і збалансованого розвитку в умовах нових викликів та глобальних трансформацій. Такий підхід створить надійну основу для поглиблення співпраці та повноцінної інтеграції України у ЄСП у найближчі роки.

ВИСНОВКИ

Міжнародна співпраця між Україною та ЄС є результатом довготривалого й багатовимірного процесу, що спирається як на глибокі теоретичні засади, так і на конкретні історичні обставини. Аналіз основних теоретичних підходів до міжнародних відносин — лібералізму, реалізму та конструктивізму — дозволяє дійти висновку, що саме ліберальна парадигма найповніше відображає природу взаємодії між Україною та ЄС. Саме вона акцентує на спільних цінностях, інституційній співпраці та економічній взаємозалежності, що є основними у розвитку відносин сторін.

Історичний розвиток партнерства, починаючи з 1991 р., демонструє поступову еволюцію від формальних дипломатичних контактів до стратегічного партнерства, що базується на Угоді про асоціацію та ПВЗВТ. Кожен етап цього шляху — підписання УПС, реалізація Плану дій Україна–ЄС, підписання та імплементація Угоди про асоціацію — супроводжувався суттєвими політичними, економічними та правовими змінами, які сприяли модернізації України та її наближенню до європейських стандартів.

Політична та правова база взаємодії між Україною та ЄС сформована в результаті послідовної державної політики, орієнтованої на європейську інтеграцію, що закріплена у відповідних нормах національного законодавства, указах Президента України та міжнародних домовленостях. З боку ЄС суттєвими інструментами налагодження та розвитку партнерства стали ініціативи, такі як Європейська політика сусідства та програма "Східне партнерство", які створили основу для розширення двосторонньої взаємодії.

Отже, відносини між Україною та ЄС мають міцне і продумане концептуальне, історичне та нормативне підґрунтя. Така співпраця є взаємовигідною, стабільною і довгостроково орієнтованою, відкриваючи значний потенціал для подальшого залучення України до європейського політичного, економічного та правового середовища.

Аналіз структури та динаміки зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС засвідчує послідовне поглиблення економічних взаємин. Зростання обсягів експорту й імпорту, зокрема у 2024 р., коли загальний товарообіг сягнув 112,3 млрд доларів США, свідчить про активне відновлення після кризових явищ, пов'язаних із війною та глобальними економічними викликами. Стратегічна роль ЄС як основного торговельного партнера України підтверджується високою часткою в структурі зовнішньої торгівлі — понад половина всього українського експорту та імпорту припадає саме на країни ЄС.

Структура торгівлі демонструє високу концентрацію експорту на агропромисловій продукції та деревині, тоді як імпорт орієнтований переважно на мінеральні продукти, хімічну продукцію та технічне обладнання. При цьому зберігається значний дефіцит зовнішньої торгівлі, що вимагає стратегічних зусиль щодо диверсифікації експортної бази та підвищення доданої вартості українських товарів.

Угода про ПВЗВТ стала каталізатором економічної інтеграції, сприяючи модернізації національної економіки, залученню іноземних інвестицій, впровадженню європейських стандартів та розвитку конкурентного середовища. Проте торговельно-економічна співпраця також супроводжується викликами — зокрема, необхідністю адаптації до вимог ЄС, ризиками втрати частки ринку для вітчизняних виробників та зростанням конкуренції.

Для подальшого розвитку двосторонніх відносин необхідним є зосередження на підтримці малого та середнього бізнесу, технологічному оновленні виробництва та активній участі України у формуванні ЄСП.

Економічна інтеграція України з ЄС є пріоритетним та довгостроковим напрямом розвитку, що сприяє не лише активізації двосторонньої торгівлі, а й модернізації національної економіки, підвищенню її технологічного рівня та конкурентоспроможності. Відчутні результати імплементації ПВЗВТ, зокрема зростання обсягів експорту, зменшення нетарифних бар'єрів та

активізація торговельного обороту, підтверджують ефективність євроінтеграційного вектору.

Отримання статусу кандидата на вступ до ЄС відкриває нові перспективи для глибшого включення України в європейські виробничі ланцюги, стимулювання інновацій та розвитку малого й середнього бізнесу. Разом із цим інтеграційний процес передбачає значні інституційні та інфраструктурні трансформації, включаючи гармонізацію технічних стандартів (зокрема через реалізацію угоди АСAA), модернізацію транспортної логістики та адаптацію вітчизняних галузей до високих вимог європейського ринку.

Хоча інтеграція супроводжується низкою викликів — від інвестиційної недостатності до загроз втрати позицій окремими секторами — вона водночас створює нові можливості для економічного зростання, зниження безробіття та поліпшення добробуту населення. Успішне просування в цьому напрямі потребує комплексного підходу, скоординованої політики держави та ефективної взаємодії з бізнесом і громадянським суспільством.

Таким чином, євроінтеграція України є не лише стратегічною метою, а й реальним інструментом для трансформації економіки на засадах сталого розвитку та інноваційного прориву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI. Відомості Верховної Ради України, 2010, № 37, ст. 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2411-17>.
2. Указ Президента України № 448/2021 від 11.09.2021 «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Офіційний портал президента України, 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Офіційний вебсайт Верховної Ради України, 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986_011.
4. Європейська політика сусідства та «Східне партнерство»: офіційний документ ЄС / European External Action Service. 2004. URL: https://www.eeas.europa.eu/eastern-partnership/key-documents_en.
5. Литвиненко В.І. Визнання держав у міжнародному праві. Університетські наукові записи. 2005. № 1-2. С 238 – 243. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/758.pdf>.
6. Руда М.В. Мазурик М.М. Співпраця України та ЄС у сфері сталого розвитку: огляд перспектив. 2021. № 3. С 204 – 211. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/jun/23805/menedzhment121-206-213.pdf>.
7. Гриньова Л.О. Євроінтеграційні процеси в Україні: політичний вимір. Юридичні науки. 2019. № 6. С. 20–25. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/6_2019/20.pdf.
8. Біленко О.А. Євроінтеграція як зовнішньополітичний пріоритет України. - Дипломна робота на здобуття ступеня бакалавр спеціальності "Міжнародне право". - Національний авіаційний університет. - Київ, 2022. 74 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/7a9bc9e3-0c3a-4e48-9c45-7e02b056eed8>.

9. Гнасевич Н.В. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин». Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2018. 120 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32234/1/опорний%20конспект%20лекцій.pdf>.
10. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи Національна безпека і оборона. 2022. № 1–2 (187–188). 122 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.
11. Держстат України. Зовнішня торгівля України: статистичний збірник, 2023. Київ, 2024. 250 с. URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2023-10/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%22%D0%97%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%22.pdf>.
12. Центр економічної стратегії. Вільна торгівля між Україною та ЄС: перспективи та виклики. 2023. Режим доступу: <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>.
13. Шевченко М.М. Вплив Угоди про асоціацію з ЄС на економіку України. Політична економія, 2022, № 3, с. 34-49. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/988>.
14. Теорія та історія європейської інтеграції: навчально-методичний комплекс / укл.: Круглашов А.М. Чернівці: Рута, 2013. 100 с URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kruhlahov_Anatolii/Teoriia_ta_istoriia_ievrop_eiskoi_intehratsii.pdf.
15. Чернік С. Правові засади співробітництва України та Європейського Союзу в правоохоронній сфері. Актуальні проблеми правознавства. 2022. № 3. С. 143–149. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1439>.

16. European Commission. Ukraine 2024 Report. Brussels, 2024. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en.
17. OECD. Economic Outlook for Ukraine, 2023. Paris, 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2024/11/oecd-economic-outlook-volume-2024-issue-2_2e3ba011/ukraine_10fdf69d.html.
18. Council of the European Union. EU-Ukraine Association Agreement: Implementation Status Report. 2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Report-on-implementation-of-the-Association-Agreement-between-Ukraine-and-the-European-Union-for-2023.pdf>.
19. Віднянський С. В., Горенко О. М., Мартинов А. Ю., Піскіжова В. В., Харлан Г. О. «Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2014–2016)». Київ: Інститут історії України НАН України, 2017. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%93\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%93$).
20. Укрінформ. «Україна в Європі: тектонічний зсув світової геополітики». 2022, 24 лютого. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3514375-ukraina-v-evropi-tektonicnij-zsuv-svitovoi-geopolitiki.html>.
21. Вебер М. Політика як покликання та професія. Київ: Наукова думка, 2018. 256 с. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm>.
22. Nye J.S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York, 2004. URL: <https://archive.org/details/softpowermeans00nye>.
23. Moravcsik A. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Cornell University Press, 1998. URL: <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/ejpp.pdf>.

24. Haas E. Beyond the Nation-State: Functionalism and International Organization. Stanford University Press, 1964. URL: https://openlibrary.org/books/OL5918583M/Beyond_the_nation-state.

25. Кібець Д.В., Головатенко М.Ю. Класифікація міжнародних організацій та їх роль у сучасному світі. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. Вип. 104. С. 600 – 611. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/104.pdf>.

26. Пивовар М. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва на рівні місцевого самоврядування в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2024. Вип. 3 (43). С. 178–189. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/oct/36060/pyvovarvisnyk3.pdf>.

27. TEMPUS і Erasmus+: роль у європейській інтеграції України. Збірник матеріалів конференції, Київ, 2023. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/TEMPUS>.

28. Зубко Т.Л. Наслідки імплементації ПВЗВТ України з ЄС для економічної безпеки держави. Економіка і суспільство. 2023. Вип. 41. С. 1–10. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/262319>.

29. Центр економічної стратегії. Stronger Together: Present and Future Challenges on Ukraine's Road to EU Integration / Центр економічної стратегії. Київ, 2023. URL: https://ces.org.ua/stronger_together_accession_eu/?gad_source=1&gad_campaignid=22439086746&gbraid=0AAAAACM-mc2QmjfHT4gvHk3jtNeAZrb2T&gclid=EAIaIQobChMIrKaLzJ36jQMVTqODBx2P1AbiEAAAYASAAEgJ6j_D_BwE.

30. Український інститут майбутнього. Щорічний звіт 2023: Україна та ЄС. Київ, 2023. URL: <https://uifuture.org/uk/reports/ukraine-eu-annual-report-2023>.

31. Official Journal of the European Union. Treaty on European Union. Luxembourg, 1992. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_1992.
32. Smith E. European Union Foreign Policy in a Changing World. Polity Press, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/291592927_European_Union_foreign_policy_in_a_changing_world.
33. Фараонов Г., Макогончук Н. Боротьба з корупцією як передумова євроінтеграції України. Національна академія державної прикордонної служби України. Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Актуальні питання європейської інтеграції України». С 315 – 316. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3859/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F_3.pdf.
34. Міжнародні відносини: основні етапи розвитку. 2023. URL: <https://ed-era.com/projects/znohistory/m6/l31>.
35. Трагнюк О.Я. Співробітництво України та Європейського Союзу в енергетичній сфері в форматі Східного партнерства / О.Я. Трагнюк // Наукові праці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2015. Вип. 1. С. 123–135. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2193/1/TRAGNIUK.pdf>.
36. OECD Reviews of Innovation Policy: Ukraine 2023. Paris, 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/serials/oecd-reviews-of-innovation-policy_g1gha349.html.
37. Сіваш А.А., Шерстюк К.Д. Правове регулювання захисту довкілля в контексті європейської інтеграції. 2023. № 10. С 286 – 289. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/67.pdf.
38. Кабінет Міністрів України. Національна стратегія розвитку України до 2030 року. Київ, 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-nacionalnu-strategiyu-rozvitku-ukrainy-na-period-do-2030-roku-yer-140121>.

39. Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. 20 квітня 2023 року, м. Черкаси. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. 430 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/21704>.

40. Chatham House. Європейський Союз (EU). URL: https://www.chathamhouse.org/topics/european-union-eu?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=Europe%20-%20Gateway%20-%20Google%20-%20Grants&utm_content=European%20Union%20Gateway%20Page&utm_id=955789321-43034965130&gad_source=1&gad_campaignid=955789321&gbraid=0AAAAADpraEdfzSE0oZVzAm5GA4ipnvMqE&gclid=EAIaIQobChMIh9vHzKD6jQMVaJCDBx0g7i-XEAAAYASAAEgKLQfD_BwE.

41. ЄС та Рада Європи підтримують нагальні реформи і довгострокові переваги для України. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/eu-and-council-of-europe-support-tangible-reforms-and-lasting-benefits-for-ukraine>.

42. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

43. European Parliament. Report on EU-Ukraine relations. Strasbourg, 2024. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/AFET-PR-769901_EN.pdf.

44. Костюченко Я.М. Роль ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. № 85. С 270 – 276. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/316066>.

45. Волкова Н.В. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах російсько – української війни. Економіка і суспільство. 2023. № 48. URL:

file:///C:/Users/%D0%9F%D0%9E%D0%A2%D0%90%D0%9F/Downloads/2257
-
%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B
0%D1%82%D1%82%D1%96-2175-1-10-20230405.pdf.

46. OECD. Investment Policy Review: Ukraine 2022. Paris, 2022. URL: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/ukraine-2022-OECD-Investment-Policy-Review.htm>.

47. European Court of Justice. Decisions on EU-Ukraine legal disputes. URL: <https://www.coe.int/uk/web/execution/-/ukraine-removal-of-time-limits-for-the-review-of-domestic-court-decisions-following-a-judgment-by-the-european-court-of-human-rights.?redirect=%2Fuk%2Fweb%2Fexecution%3Fdesktop%3Dtrue>.

48. Українська асоціація міжнародного права. URL: <https://www.uail.com.ua/>.

49. Троцький Я. О. Європейська політика безпеки на сучасному етапі. Національна безпека. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/87>

50. Інститут світової політики. Аналітичний звіт: Україна та ЄС у 2024 році. Київ, 2024. URL: <https://www.swp.org.ua/analytics/ukraine-and-eu-2024-report>.

51. Представництво України при Європейському Союзі. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ukrayina-yes#:~:text=%D0%A3%202023%20%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%20%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%20%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B0%20%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B2%D0%BB%D1%96%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8,%D0%84%D0%A1%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC%202023%20%D1%80%D0%BE>

%D0%BA%D1%83%20%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B2%2055
%2C9%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4.